

הצלה בידי יהודים בשואה - "אחד בשביל כולם"

פעילות בעקבות הכרזה שנבחרה לייצג את הנושא השנתי

"אנחנו שחיינו במחנות ריכוז, זוכרים את האנשים אשר היו עוברים מצריף לצריף כדי לעודד רוחם של אחרים, כדי לפרוס להם מפרוסת לחמם האחרונה. אולי הם היו מעטים, אך די בהם כדי להוכיח, כי אפשר ליטול מבן האדם את הכול חוץ מדבר אחד: את האחרונה שבחירויות אנוש - לבחור את עמדתו במערכת נסיבות מסוימת, לבור את דרכו".

פראנקל, האדם מחפש משמעות, עמ' 85-86

מטרת הפעילות:

- להתבונן בכרזה ולנסות להבין את משמעותה, מדוע נבחרה לייצג את הנושא
- הבנת המושג סולידריות וביטוי בתקופת השואה

חומרים:

- תמונת הכרזה מודפסת במס' עותקים (נספח בסוף התדריך)
- בריסטולים, עפרונות, צבעים, דבק, קרעי נייר, עיתונים

מהלך הפעילות:

חלק א' - שיח בעקבות הכרזה

התבוננות

מחלקים לכל זוג משתתפים את תמונת הכרזה. מבקשים מכל זוג להתבונן בתמונה במשך מס' דקות ולחלוק זה עם זה מה הם רואים בתמונה, מה המוטיבים העיקריים שמופיעים בה? משתפים במליאה את התובנות שעלו בשיח הזוגות.

נעליים

"באולם השני אליו נלקחנו, ענק כקודמו, היו ערימות נעליים. כאן נאלצנו להיפרד מנעלינו. נפרדנו ברגשות מעורבים מהנעליים אתן באנו מהבית ובאמצעותן היינו קשורות לביתנו באלפי נימים של זיכרונות: מי קנה אותן? לכבוד איזה חג? השמחה שהייתה בקבלתן... הימים הטובים ההם... המשפחה שהייתה ביחד. היכן הם היום? מי חי? מי לא חי? השאלות האלו עינו אותנו שוב בכאב לב, ברגע ששללו מאתנו את הנעליים שלנו"

רבקה בלייער, בת 15 הייתה בגיהנום הנאצי, הוצאה עצמית, בני ברק, עמ' 194

מה לדעתכם המשמעות הייחודית לנעליים בעיני האסירים במחנות? מה המשמעות להיעדר נעליים?

סולידריות

סולידריות זוהי תחושה של אחווה, רגש של אחדות ושותפות גורל המביאה אדם לראות את צורכי השני ולא רק את צורכי עצמו. לפעול למען השני גם בתנאים קשים, גם אם פעולה זו עלולה להפר את הביטחון האישי

או לסכן את שלומו שלו. במעשה של סולידריות אכן יכול להיות סיכון, אך הוא היה גם מקור לתמיכה, לעזרה ולתקווה, לנתמך ולתומך גם יחד.

“פעלתי במסגרת חבורה מיוחדת במינה של אנשים, שפעלו כולם בשביל אחד והאחד בשביל כולם להצלת חיים. לא זכור לי שנתקלתי בקבוצה מסוג זה: כה מלוכדת לאורך כל שנות המלחמה, כה עצמאית ובעלת תושייה בעזרה למען השני ובנכונות לפעול למענו תוך סיכון עצמי, בהצלת חברים ובמאבק נגד הגרמנים”.

כך כתב מנוס דיאמנט על חבריו, חברי ה"נאשה גרופה" (בפולנית: "הקבוצה שלנו"), קבוצת צעירים מתנועת "הנוער הציוני" שהתארגנה בתחילת 1942 בדרום מערב פולין יחד עם חברי תנועות נוער חלוציות נוספות. הם חיבלו ברכוש גרמני, ניסו למנוע גירוש יהודים לאושוויץ, השיגו תעודות מזויפות והבריחו יהודים נמלטים על פני גבולות. כ-50 מחברי הקבוצה שרדו וביניהם מנוס, לימים מלוכדי אדולף אייכמן.

לאורך כל תקופת השואה, בצל רדיפת היהודים בידי המשטר הנאצי, היו יהודים שניסו להציל את אחיהם לצרה. לא תמיד בשלו התנאים להצלה ולא תמיד צלחו הניסיונות. יהודים הצילו יהודים אחרים באמצעות זיוף מסמכים, הסתרה, הברחה, אספקת מזון, ביגוד ותרופות ועוד. המצילים פעלו בקהילות, בגטאות, במחנות, בשורות הפרטיזנים, כבודדים ובמסגרת קבוצות הצלה. לעתים עשו זאת בכוחות עצמם ולעתים נעזרו בלא יהודים, שלימים הוכרו כחסידי אומות העולם.

כיצד בא לידי ביטוי קשר הסולידריות שהתקיים בין האנשים במצבים הקשים ביותר בתקופת השואה? כיצד מבטאת התמונה קשר זה?

בחירת הכרזה

מתוך דברי השופטים שבחרו בתמונה עבור הכרזה לשנת תש"פ:

התמונה מבטאת את שותפות הגורל היהודי בתקופת השואה. הרגליים היחפות אינן מתייחסות אל זהות האדם, זה יכול להיות כל אדם ובכך הרישום מצליח להעביר את תחושת הפגיעות של החיים.

המתבונן בכרזה חווה את השניים שחולקים זוג אחד של נעליים ובכך מקבל תזכורת להיותו של היהודי קורבן נרדף בתקופת השואה ויחד עם זאת מתקיים כאן המעשה האצילי של שותפות הגורל, הסולידריות בחלוקת זוג הנעליים, הרכוש הדל שחולקים אותו שני השותפים לאותו גורל שנכפה עליהם. כל אחד מהשניים נשאר יחף בעצמו ובעצם הקרבת נעל אחת למען רעהו הפגין סולידריות וחמלה.

ההליכה מזכירה את צעדות המוות והרקע הלבן המקיף את רישום הפחם נדמה למרחבי השלג בתוכם התבוססו שיירות האסירים. רישום הפחם אף מתכתב עם מעשה האמנות בתקופת השואה בה אמנים נאלצו ליצור בתנאים לא תנאים תוך שימוש בחומרים מזדמנים מתוך גילויי גבורה והבעה עזה של רוח האדם בתקופה זו.

אילו הייתם מתבקשים לקחת חלק בתחרות הכרזות, מה אתם הייתם מציירים?

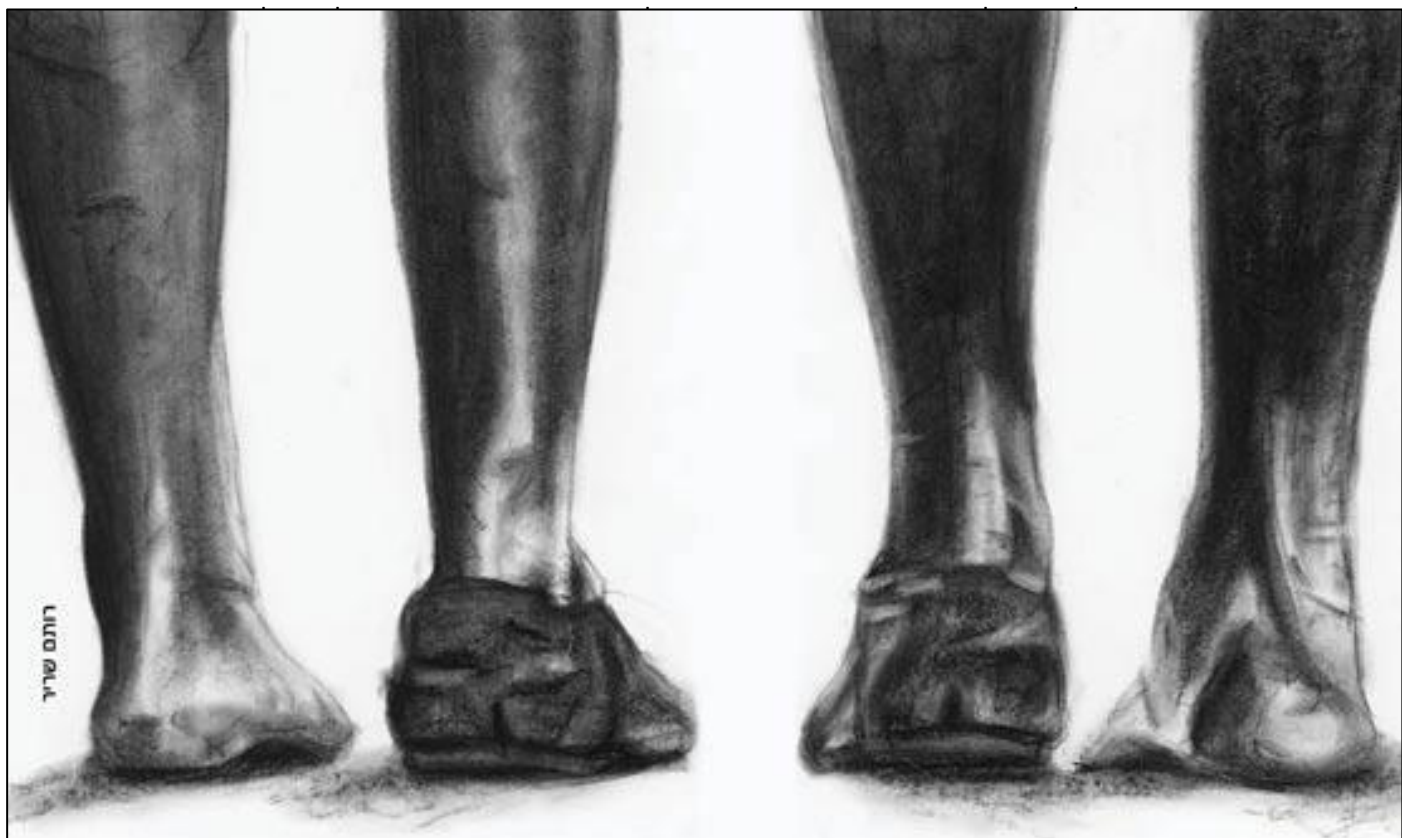
חלק ב' - יצירת כרזה

כהמשך לשיח נציע למשתתפים בריסטולים וחומרי יצירה ונזמין אותם ליצור את הכרזות שלהם בהשראת הנושא השנתי. הכרזות יכולות להוות את הרקע לטקס הזיכרון.

הזמינו את החניכים להיכנס לתערוכה בנושא הצלה בידי יהודים, המוצגת באתר "יד ושם":

<https://www.yadvashem.org/yv/he/exhibitions/rescue-by-jews/index.asp>

בתערוכה מופיעים אחד-עשר סיפורי הצלה של יהודים בידי יהודים בגרמניה, הולנד, הונגריה, סלובקיה, פולין, צרפת, קרואטיה ורומניה. התערוכה מבוססת על עדויות הניצולים ועל מגוון פריטים מארכיון יד ושם ואוספיו,

רותם שריר

הצלה בידי יהודים בשואה

סולידריות בעולם מתפרק

ידי ושם | יום הזיכרון לשואה ולגבורה תש"ף